

Ny udenlandsk Literatur.

Die Moralstatistik in ihrer Bedeutung für eine Sociaethik.
 Von Alexander von Oettingen, ord. Professor und
 Doctor der Theologie in Dorpat. Dritte, vollständig
 umgearbeitete Auflage mit tabellarischem Anhang. Er-
 langen, Verlag von Andreas Deichert. 1882 (832 S
 + CLII S. Tabeller).

For femten Aar siden udkom den første Udgave af
 dette Værk, der gjorde sin Forfatters Navn saa berømt;
 fem Aar senere fulgte anden Udgave, og nu foreligger den
 tredje Udgave, men, hævder Forf., en fuldstændig om-
 arbejdet Udgave.

Skal en ny Udgave af et statistisk Værk virkelig fyld-
 estgjøre Tidens Krav, saa er den — skriver Forf. i sit
 Forord — forbunden med særlige Vanskeligheder. «Man
 arbejder saa at sige i en rivende Strøm paa at bygge
 Broen op; og skal nu den gamle Bro restaureres ikke blot
 rent overfladisk for et Syns Skyld men solidt, saa kan Byg-
 mesteren vel blive ængstelig tilmode, naar han under Ar-
 bejdet ser Vandet stige efter saadanne Dimensioner som
 dem, vi for Tiden se i Statistikens stedse fuldere strøm-
 mende Flod.» Samvittighedsfulde Videnskabsmænd have af
 den Grund ladet sig skræmme bort fra Forsøget paa at
 udarbejde ny Udgaver af deres Værker: Wappäus, Befolk-
 ningsstatistikens «Altmeister», fandt det kæmpemæssigt
 voxende Materiale for overvældende, og turde, trods ind-

trængende Opfordringer, ikke vove Forsøget med en ny Udgave af sin Befolkningstatistik. Mindre nøjeregnende Kompilatorer (som Kolb) stikke nogle nyere statistiske Data ind mellem de gamle, og betragte Sagen som færdig dermed, og undse sig (som Haushofer) ikke ved at titulere de ny Udgaver med det forældede, kun hist og her lidt ændrede og lidt supplerede, Stof som «fuldstændigt omarbejdede». Oettingen har forsmået en saadan Fremgangsmaade; han har paataget sig en Omarbejdelses store Besvær, og haaber, at Læserne nu ville erkjende, at Omarbejdelsen virkelig er «fuldstændig».

Næst at vindicere for sit Arbejde den Fortjeneste, at det saa vidt muligt er bragt i Overensstemmelse med Nutidens Krav, erkjender Forfatteren atter i Forordet til denne tredje Udgave, ligesom i Forordet til den foregaaende, at han ikke har begivet sig «forudsætningsløs» ind paa Omraadet for sine Undersøgelser. «Det forekommer mig, at alle de, der virkelig tro at gaa til slige Undersøgelser uden nogen bestemt Verdensankuelse, i bedste Fald skuffe sig selv. Hvad man i denne Henseende kan fordr af den ærlige Videnskabsmand er tre Ting: for det Første, at han ikke skjuler sit Standpunkt, men hensynsløst bekjender det; for det Andet, at han ikke gjør Vold paa Kjendsgjerningerne eller bøjer dem i Tendensens Tjeneste; for det Tredje, at han gjør det muligt for Læseren at kontrollere.» Forfatteren ønsker altsaa, at Læseren selv skal prøve. «Jeg vil lade Kjendsgjerningerne tale. Naar der for mig ud af Kjendsgjerningerne sluttelig fremgaar en Bekræftelse af den kristelige Verdensanskuelse, saa kan jeg kun oprigtigt glæde mig derover. Men jeg vil gaa strengt methodisk tilværks, og jeg lader foreløbig Resultaterne staa aabne. I ethvert Fald er det ingenlunde min Hensigt ved moralstatistiske Data at begrunde den kristelige Sædelære eller bevise det Godes sande Love. Jeg holder ikke af at bringe fremmed Ild paa mit Altar, og jeg hader ethvert Forsøg paa at styrke Trossandheden ved falske Slutninger og Skingrunde. Dette er kun en Forretning for «Sand-

hedens Koblere», som Lessing kaldte dem. Den ærlige Forsker renoncerer paa at ville aflede de moralske Principer, der opretholde Verden, ud af den blot ydre Erfaring.» Og derfor haaber Forf. da at have holdt sig ude fra den Fare, som Riehl betegner som «den statistiske Sygdom». «Alligevel er det, for Theologen saavel som for enhver Menneskekjender og Menneskeven, af gjennemgribende Betydning at iagttage det menneskelige Samfundslivs Kjendsgjerninger omkring os. Han maa se at bringe sin Livsanskuelse i Samklang med dem. Og da han fra forskjellige Sider trues af Faren for Mistydninger, saa maa han navnlig se at værges sig mod de Slutninger, der forekomme ham falske. Dette har jeg ogsaa forsøgt at gjøre. En dobbelt Modsætning havde jeg her for Øje. Paa den ene Side stod ligeoverfor mig Forsvarerne af en paa en naturalistisk Livsanskuelse hvilende Socialfysik («physique sociale»); paa den anden Side havde jeg at bekæmpe Repræsentanterne for en idealistisk Personaethik. Med Henblik paa disse to modstaaende Partier troede jeg ved Benyttelsen af moralstatistiske Data at kunne eftervise den socialetiske Verdensanskuelses Berettigelse og Nødvendighed.» —

Vi henlede dermed Opmærksomheden paa den ny Udgave af dette Værk, der baade i Kraft af sin Iderigdom og positive Stofrigdom indtager en af de allerøverste Pladser i den statistiske Literatur.

Lujo Brentano, die christlich sociale Bewegung in England. Zweite verbesserte, durch einen Anhang vermehrte Ausgabe. Leipzig, Verl. v. Duncker & Humblot. 1883 (224 S., 2 M. 40).

Prof. Brentano skildrer her den kristelig-socialt Bevægelse i England i Aarene 1848—54, dens Udvikling, dens religiøse og socialpolitiske Synspunkter, dens Associa-